

A stylized illustration of a person in a white silhouette, standing with arms raised in a gesture of openness or reaching. The person is surrounded by three large, overlapping circular areas, each containing various icons. The left circle (light blue) includes icons for a hand, a bottle, a comb, and a lightning bolt. The middle circle (medium blue) includes icons for a book, a sun, a crescent moon, a speech bubble with 'Zzz', a speech bubble with '@', a speech bubble with '#', and a pair of headphones. The right circle (dark blue) includes icons for a pencil, a can, a television, a hand, a comb, a speech bubble with '!', a speech bubble with '!', a speech bubble with '!', and a speech bubble with '!'. The background is a solid light blue.

hbSC

REPUBLICA MOLDOVA

SĂNĂTATEA ADOLESCENȚILOR, FACTORII DETERMINANȚI COMPORTAMENTALI ȘI SOCIALI

RAPORT SUMAR

SĂNĂTATEA ADOLESCENȚILOR, FACTORII DETERMINANȚI COMPORTAMENTALI ȘI SOCIALI

RAPORT SUMAR AL STUDIULUI DE EVALUARE
A COMPORTAMENTELOR DE SĂNĂTATE ALE COPIILOR
DE VÂRSTĂ ȘCOLARĂ (CSCȘ) ÎN REPUBLICA MOLDOVA

hbsc

CSCȘ REPUBLICA MOLDOVA, STUDIUL DIN 2014

Studiului de evaluare a Comportamentelor de sănătate ale copiilor de vârstă școlară (în continuare CSCȘ) 2014 în Republica Moldova a fost efectuat de către echipa națională de cercetare în CSCȘ, în cadrul Proiectului "Generație Sănătoasă – Servicii de Sănătate Prietenoase Tinerilor", implementat de către Asociația Sănătate pentru Tineri în parteneriat cu Centrul de Sănătate Prietenos Tinerilor (CSPT) "Neovita" cu suportul financiar al Biroul Elvețian pentru Dezvoltare și Cooperare, cu asistența tehnică a Organizației Mondiale a Sănătății, suportul organizatoric al Ministerului Sănătății, Universității de Medicină și Farmacie "N. Testemițanu" și al Ministerului Educației.

Autorul raportului sumar – Dr. Galina Leșco, cercetător principal al Echipii Naționale de Cercetare în CSCȘ, director CSPT "NEOVITA", mun. Chișinău

Analiza statistică – Luchian Andrei, sociolog, vice-cercetător principal al Echipii Naționale de Cercetare în CSCȘ, coordonator cercetări în Proiectul "Generație Sănătoasă"

P-u citare: Sănătatea adolescenților. Determinanți comportamentali și sociali. Raport sumar al studiului de evaluare a comportamentelor de sănătate ale copiilor de vârstă școlară în Republica Moldova. G. Leșco, Chișinău 2015

INTRODUCERE

Adolescenții în Republica Moldova constituiau circa 12% din populația țării la 1 ianuarie 2014. Spectrul de probleme de sănătate cu care se confruntă adolescenții și tinerii este foarte divers: consumul de substanțe psihoactive, ITS/HIV/SIDA, sarcina nedorită, sănătatea mintală, violența, traumatismul, stigmatizarea și discriminarea etc. Conform datelor recente, la mai mult de 1/3 din adolescenți cel puțin un părinte este plecat la muncă peste hotare, iar ambii părinți sunt plecați la muncă peste hotare la circa 10% din adolescenți.

Acumularea informațiilor strategice este una dintre principalele acțiuni, pe care urmează să le întreprindă sectorul sănătății pentru a îmbunătăți sănătatea și dezvoltarea adolescenților.

În acest context, statutul de membru în rețeaua de cercetări CSCȘ poate asigura colectarea acestui tip de informații strategice pentru Republica Moldova în mod sistematic, ce ar fi comparabile cu datele internaționale.

Centrului de resurse pentru promovarea serviciilor de sănătate prietenoase tinerilor la nivel național "Neovita" i s-a încredințat sarcina de a organiza activitatea echipei naționale multi-disciplinare de cercetare (ordinul MS nr.449 din 12.03.2013)

Astfel, grupa de inițiativă de cercetători din Republica Moldova, cu suportul OMS, a aderat la rețeaua internațională CSCȘ în octombrie 2013 (prezentarea oficială a cererii și votarea în cadrul adunării generale a rețelei CSCȘ), astfel Republica Moldova devenind a 44 stat-membru al rețelei CSCȘ.

Studiul din 2014 a utilizat modulele obligatorii ale protocolului internațional pentru elaborarea chestionarului național și va servi drept referință pentru Republica Moldova în cadrul rețelei.

Protocolul național de cercetare a fost aprobat de Comitetul de Etică al USMF "N. Testemițanu" în februarie 2014.

CAPITOLUL I.

SCOPUL ȘI METODOLOGIA STUDIULUI

Scopul Studiului

Obținerea dovezilor noi și sporirea gradului de înțelegere a comportamentelor de sănătate, a sănătății și modului de viață ale adolescenților în contextul social al acestora.

Studiul reprezintă atât o cercetare științifică, cât și un instrument de monitorizare la nivel internațional a sănătății și comportamentelor de sănătate ale copiilor de vârstă școlară.

Obiectivele Studiului

- Inițierea și susținerea cercetărilor naționale și internaționale privind sănătatea, bunăstarea, comportamentele de sănătate, precum și contextul social al sănătății copiilor de vârstă școlară;
- Contribuirea la dezvoltarea teoretică, conceptuală și metodologică în domeniul cercetării sănătății, bunăstării, comportamentelor de sănătate, precum și al contextului social al sănătății copiilor de vârstă școlară;
- Acumularea dovezilor relevante privind copiii de vârstă școlară și monitorizarea sănătății, bunăstării, comportamentelor de sănătate, precum și al contextul social al sănătății copiilor de vârstă școlară din statele-membre;
- Contribuirea la sporirea cunoștințelor privind sănătatea, bunăstarea, comportamentele de sănătate, precum și contextul social al sănătății copiilor de vârstă școlară;
- Diseminarea rezultatelor cercetării publicului relevant, inclusiv cercetătorilor, factorilor de decizie din sectorul sănătății și educației, practicienilor din domeniul sănătății adolescenților, profesorilor, părinților și tinerilor;
- Alinierea cu obiectivele OMS din domeniu, în special cele din Strategia Sănătății Copiilor și Adolescenților;
- Suport prin dovezi pentru dezvoltarea programelor de promovare a sănătății copiilor de vârstă școlară;
- Sporirea expertizei la nivel național în domeniu sănătății, bunăstării, comportamentelor de sănătate, precum și al contextului social al sănătății copiilor de vârstă școlară;
- Consolidarea rețelei internaționale de experți din acest domeniu

Grupele țintă ale studiului:

Adolescenții / copiii cu vârsta 11, 13, 15, 17 ani, încadrați în procesul de învățământ

Periodicitatea studiului – o dată la fiecare 4 ani

Tipul studiului: Studiu trans-național, bazat pe sondaj de opinii colectate în cadrul instituțiilor de învățământ. Studiul s-a realizat în conformitate cu protocolul internațional CSCȘ - document aprobat de toate cele 44 state-membre ale rețelei CSCȘ, care și determină metodologia de efectuare a sondajului.

Eșantionul studiului din 2014 a constituit:

6642 respondenți

118 instituții de învățământ

- 90 instituții de tip gimnazial/liceal și
- 38 colegii/școli profesionale

386 "cuiburi" (clase/grupe de studiu)

Tabel 1. Compoziția eșantionului reprezentativ național CSCȘ, 2014

		VIRSTA				Total
		11 ani	13 ani	15 ani	17 ani	
sexul	Băieți	881	827	813	737	3258
	Fete	836	773	825	950	3384
Total		1717	1600	1638	1687	6642

Eșantion: stratificat, probabilist, bistadial

Criterii de startificare:

- Grupul de vârstă (11, 13, 15 și 17 ani)
- Tipul instituției de învățământ (118 unități, dintre care 90 instituții de tip gimnazial/liceal și 38 colegii/școli profesionale)
- Mediul de reședință (rural/urban)
- Limba studiilor (rusă sau română).
- Punctul de eșantionare - instituția de învățământ, selectată aleatoriu din baza de date a Ministerului Educației.
- Unitatea de eșantionare (cluster, sau "cuib")
 - 386 unități, o clasă (5-a, 7-a, 9-a, a 11-a / grupele corespunzătoare din colegii și școlile profesionale)

Reprezentativitate: eșantionul este reprezentativ pentru fiecare grup de vârstă cu o marjă de eroare $\pm 2,3\%$ (IC 95%)

Colectarea datelor:

Ca metodă de colectare a datelor a fost aplicat chestionar autocompletat, elaborat pe baza modulelor obligatorii, cu traducere și adaptare ulterioară în limbile română și rusă, oferindu-le respondenților posibilitatea de a alege opțiunea potrivită. La fel, au fost utilizate 2 versiuni de chestionar, pentru grupurile de vârstă 11-13 ani și 15-17 ani respectiv.

Datele au fost colectate cu participarea activă a tinerilor voluntari ai CSPT, în calitate de administratori de date în teren

Locul colectării datelor – instituția de învățământ, clasa selectată

Perioada de colectare a datelor - 3-18 aprilie 2014

Procesarea și analiza datelor:

Procesarea datelor s-a realizat în conformitate cu protocolul Studiului CSCȘ în coordonare cu centrul comun de date al rețelei CSCȘ, baza finală a fost verificată și validată de către coordonatorii internaționali. Pentru prelucrarea și analiza datelor s-a folosit programul SPSS.

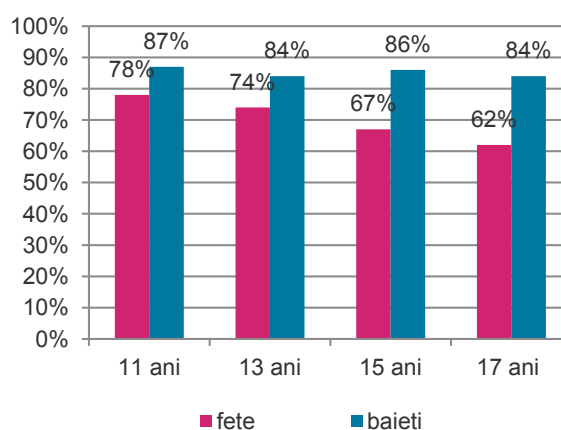
CAPITOLUL II.

STAREA DE SĂNĂTATE A ADOLESCENȚILOR

II.1. Autoaprecierea stării de sănătate

- Majoritatea adolescenților respondenți (77,4%) și-au apreciat pozitiv starea de sănătate, indicând-o ca fiind bună sau excelentă (Fig 1). Cu toate acestea, circa a cincea parte (22,6%) dintre ei au apreciat-o negativ, apreciind-o "așa și așa" sau considerând-o precară.
- Numărul băieților respondenți, care consideră că starea de sănătate este excelentă, depășește evident pe cel al fetelor cu 8% în cohorta de 11 ani, cu 11% în cea de 13 ani, cu 15% la 15 ani și cu 14% la 17 ani.
- Se observă că procentul celor, care își apreciază negativ starea de sănătate crește odată cu vârsta respondenților, constituind 17,3% la 11 ani, 21,1% la 13 ani, 23,2% la 15 ani și 28,8% la 17 ani, în special în rândul

Fig.1. Proporția adolescenților care își apreciază pozitiv starea sănătății (bună sau excelentă)

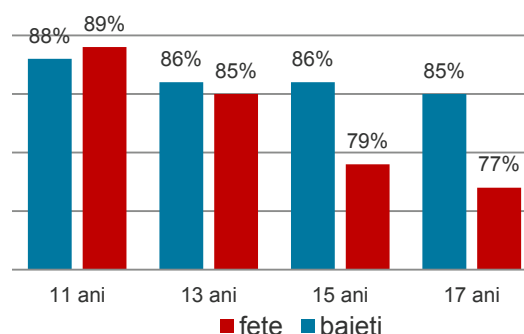
fetelor. Fetele, la fel, mai des decât băieții constată o stare de sănătate mai precară, la toate vârstele.

II.2. Autoaprecierea bunăstării (satisfacția de viață)

- Majoritatea adolescenților respondenți (84%) își apreciază viața ca fiind prosperă, adică cu un grad înalt de satisfacție de viață (Fig. 2).
- 12,3% din adolescenți denotă stare de neliniște / anxietate, apreciindu-și viața cu un grad mediu de satisfacție, iar 3,7% din adolescenți denotă suferință, atribuind un scor minim satisfacției de viață.
- În genere, băieții au indicat un grad mai sporit de satisfacție de viață decât fetele (86,1% și 81,9% respectiv), fără diferențe esențiale în funcție de mediul de trai.
- Odată cu avansarea în vârstă gradul de satisfacție de viață are tendințe de descreștere - proporția adolescenților care își apreciază bunăstarea cu un grad înalt de satisfacere scade de la 89% printre cei de

11 ani până la 80% la 17 ani. Acest declin este mai mare printre fete – de la 89% la 11 ani către 77% la 17 ani decât printre băieți (88% și 85% respectiv) (Fig. 2).

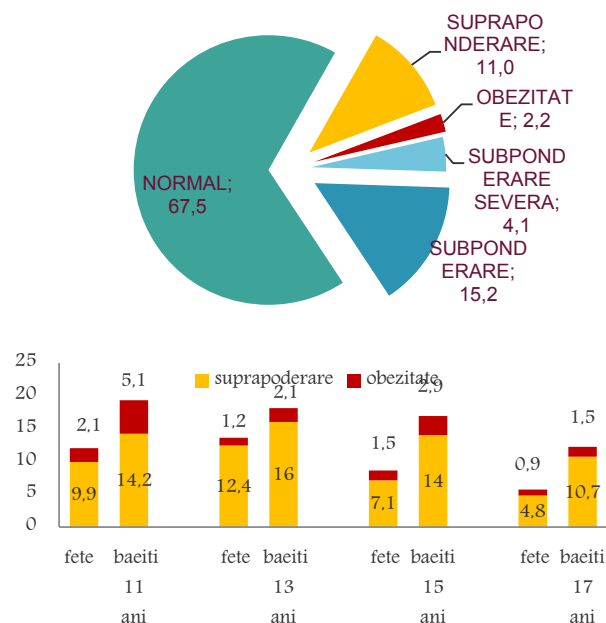
Fig.2. Proporția adolescenților care își apreciază viața ca fiind prosperă (cu un grad înalt de satisfacere de viață)

II.3. Indicele masei corporale (IMC)

- Cu toate că majoritatea adolescenților au IMC în limitele normei în funcție de vârste și sexe (67%), la fiecare al 8-ea adolescent s-a constatat exces de masă corporală, iar la fiecare al 5-ea – un deficit de masă corporală. (Fig.3)
- Odată cu avansarea în vârstă se observă tendința de normalizare a IMC – de la 57,8% la 11 ani către 75% la 17 ani.
- Ratele supraponderabilității și obezității în rândul băieților sunt mai mari comparativ cu cele ale fetelor în toate categoriile de vârstă. Cea mai mare rată fiind la băieți de 11 ani (19,3%), care scade până la 12,2% la 17 ani. În rândul fetelor, rata supraponderabilității atinge maximul la 13 ani (13,5%). Procentul acestora se micșorează mai mult decât de două ori către vârsta de 17 ani (5,6%).

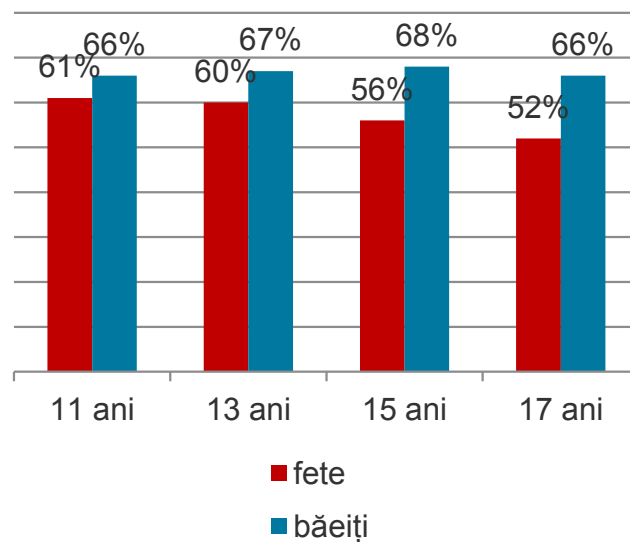
Fig.3 IMC la adolescenți (tot eșantionul)

II.4. Imaginea corporală

- 62% din adolescenți își consideră propriul corp de greutate potrivită (Fig. 4), circa 21% - ca depășind greutatea normală și 19% - au deficit de greutate.
- Odată cu avansarea în vârstă se reduce proporția adolescenților, care își apreciază propriul corp ca fiind de greutate potrivită de la 64% la 11 ani până la 58% la 17 ani.
- În toate categoriile de vârstă băieții susțin mai mult că greutatea corpului lor este potrivită.
- Numai 44% din cei care se consideră "prea slabi" și 41,8% din cei care se consideră "puțin cam slabi" au în realitate deficit de masă corporală. La fel, este supraapreciată starea de supraponderare – numai 30% din cei care se consideră "puțin cam grași" au exces de masă corporală și cu toate că majoritatea celor care se consideră "mult prea grași" (58,6%) au exces de masă corporală în numai 21,2% de cazuri au obezitate în realitate

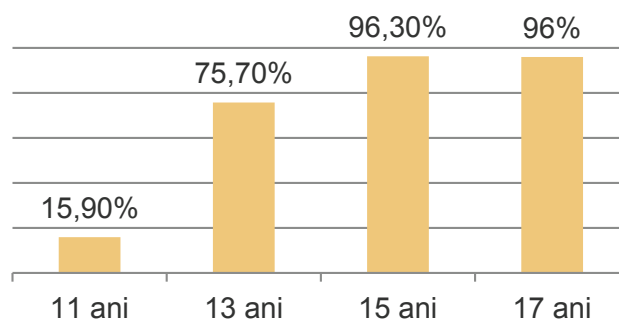
Fig. 4. Proporția fetelor și băieților din diferite grupuri de vârstă care își consideră propriul corp ca fiind de greutate potrivită

II.5. Dezvoltarea pubertară (fete)

- La absoluta majoritate a respondentelor către vârsta de 15 ani (96,3%) menarche (prima menstruație) a survenit între 9 și 16 ani (Fig. 5).
- Vârsta medie de survenire a primei menstruații este de 12,6 ani.
- La 4% din fete până la 17 ani nu a survenit menstruația, ceea ce ne face să presupunem ca aceasta este ponderea fetelor cu retard în dezvoltarea pubertară.

Fig.5 Proportia adolescentelor în funcție de vârsta la care a survenit ciclul menstrual.

II.6. Semnele subiective de boală

- 4 din fiecare 10 adolescenți au indicat tulburări de dispoziție (iritare / nervozitate / dispoziție proastă și lipsa de dispoziție) în ultimele 6 luni, iar fiecare al treilea din 10 respondenți - cefalee, anxietate sau durere în spate. Fiecare al 5-ea respondent a acuzat dureri de stomac, tulburări de somn în ultimele 6 luni, iar fiecare al 6-ea – amețeli (Fig. 6).
- Odată cu avansare în vârstă, frecvența raportării acestor semne crește mai mult printre fete decât printre băieți.
- Fiecare al treilea (37,8%) respondent a indicat prezența a două sau mai multe simptome cu o frecvență de cel puțin o dată pe săptămână sau mai des în decursul ultimilor 6 luni (Fig. 7).
- În rândul băieților cu 2 și mai multe simptome, nu se observă diferențe în dependență de vârstă, constituind în medie 27,7%. În rândul fetelor, frecvența acuzelor crește odată cu vârsta, fiind la 17 ani aproape dublu față de 11 ani.

Fig. 6 Frecvența raportării semnelor de boală de către adolescenți

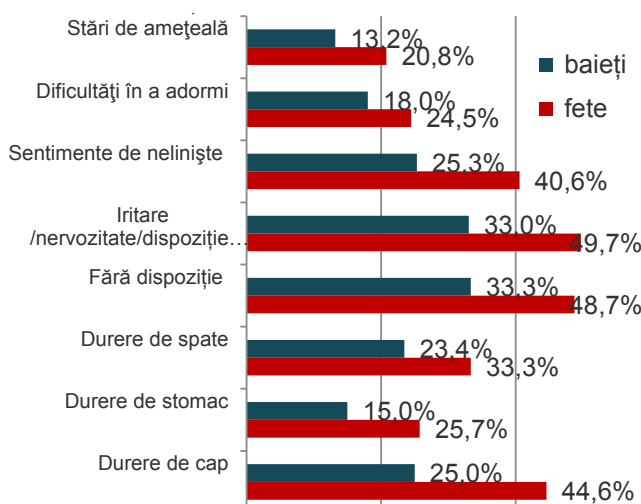
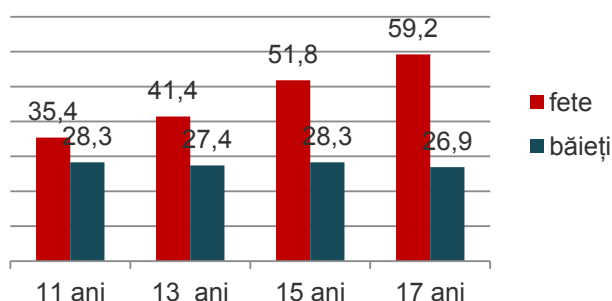

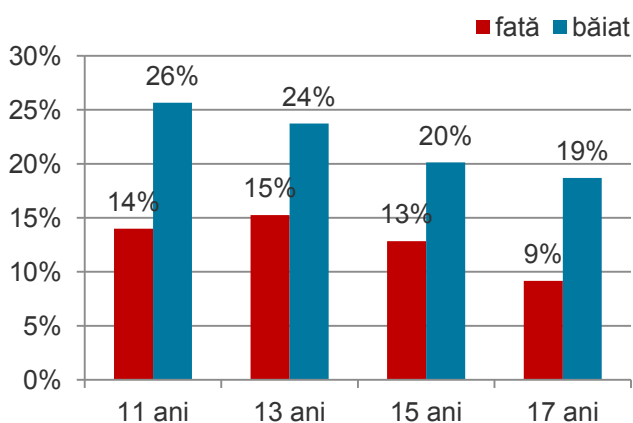
Fig. 7. Proportia adolescenților cu 2 și mai multe semne de boală

II.7 Traume și accidente

- 4 din fiecare 10 respondenți (fiecare al doilea băiat și fiecare a treia fată) au suferit traume sau accidente în ultimul an, astfel încât au avut nevoie să solicite asistență medicală.
- În peste jumătate din cazuri (23,3%) aceasta s-a întâmplat numai o singură dată, iar 17,3 % de cazuri adolescenții au suportat două și mai multe accidentări (Fig. 8).

Fig.8. Ponderea adolescenților care au suferit traume sau accidente de 2 ori și mai des în ultimul an

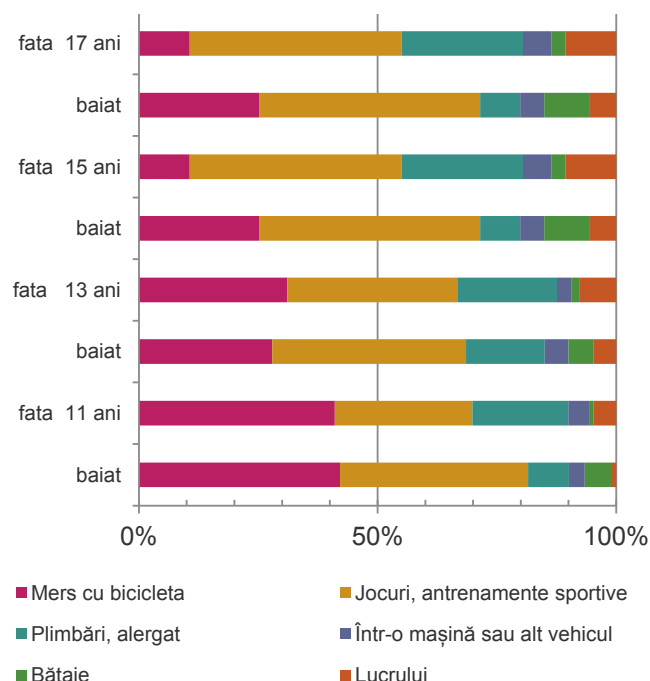

- Băieții aproape de 2 ori mai frecvent decât fetele au suportat accidentări/traume repetate (22% și 12% respectiv).
- 40,8% dintre cei accidentați au indicat că au avut nevoie de îngrijiri medicale mai serioase, cum ar fi pansamentul ghipsat, suturi, intervenție chirurgicală sau spitalizare peste noapte. Printre băieți astfel de traume sau accidentări mai grave au fost cu circa 8% mai frecvent decât în rândul fetelor (44,2% și 36,4% respectiv).
- Ce ține de locul accidentului/traumei, mai des au fost indicate ca fiind acasă sau în

curte, pe locul doi fiind terenul sportiv și apoi în stradă. Aceasta este relevant pentru toate grupurile de vârstă. Accidentele și traumele acasă sau în curte au o pondere mai mare printre fetele de 11, 13 și 15 ani, iar la băieți prevalează accidentările / traumele pe terenul sportiv și în stradă, la fel, relevante pentru toate vârstele.

- Cel mai frecvent adolescenții au rămas traumați/accidentați atunci, când mergeau cu bicicleta, în timpul jocurilor, antrenamentelor sportive, plimbărilor și alergatului. Odată cu vârsta riscul mersului pe bicicletă scade, în special printre fete, dar riscul activităților sportive crește atât la fete, cât și la băieți. La fete, odată cu vârsta crește riscul accidentelor / traumelor legate de alergat și la lucru, pe când la băieți – al bățailor (Fig. 9).

Fig. 9. Activitățile în cadrul cărora adolescenții au fost traumați/accidentați

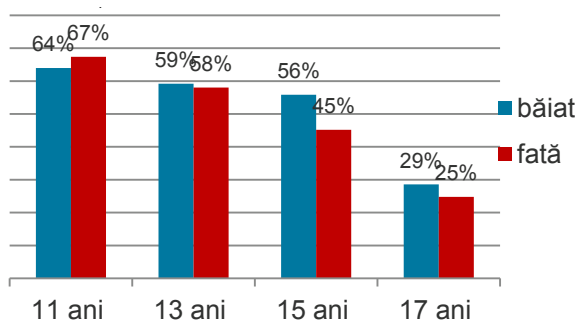
CAPITOLUL III.

COMPORTAMENTELE DE SĂNĂTATE ALE ADOLESCENȚILOR

III.1. Comportamentul alimentar

- Numai 6 din fiecare 10 respondenți au indicat că iau dejunul în săptămâna de lucru, iar fiecare al 10-lea – că nu iau deloc dejunul.
- Fetele mai des decât băieții nu iau deloc dejunul în timpul săptămânii (în 13,1% și 8,4% respectiv), iar adolescenții de 17 ani nu iau deloc dejunul de circa 2,5 ori mai frecvent (15,8%) decât cei de 11 ani (6,5%).
- Mai frecvent (în 76,9% cazuri) adolescenții iau dejunul sâmbătă și duminică. Totodată, în 8,2% de cazuri nu iau dejunul în zilele de odihnă, cu aceleași tendințe de vârstă și fără diferențe semnificative între sexe.
- Numai jumătate (50,2%) din respondenți au indicat că iau dejunul și puțin mai mult de jumătate (57,4%) iau cina zilnic împreună cu un părinte.
- Fetele ceva mai rar (47,9%) decât băieții (52,7%) iau dejunul și la fel de des ca și băieții iau cina împreună cu cineva din părinți (Fig. 10).

Fig.10 Proportia adolescenților care iau dejunul zilnic cu împreună cu cineva din părinți

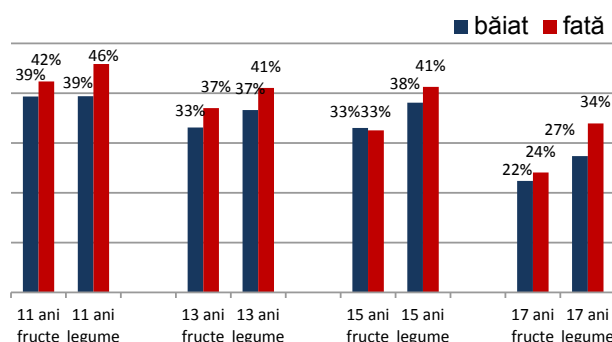

- În grupurile de vârstă 11 și 13 ani nu se denotă diferențe esențiale în luarea dejunului sau cinei cu părinții, însă adolescenții de 15 și 17 ani cu mult mai rar iau mesele împreună cu părinții, în mare parte în legătură cu

plecare la studii la colegiu sau școala profesională.

- Numai o-treime (33%) din respondenți a indicat că ar consuma fructe zilnic, iar cincime (20,9%) consumă fructe săptămânal sau mai rar.
- Numai 4 din 10 respondenți consumă legume zilnic, iar circa a cincea parte din ei (18,2%) consumă legume săptămânal sau mai rar.
- Fetele consumă zilnic fructe și legume ceva mai des decât băieții, dar odată cu vârsta scade esențial consumul fructelor și mai puțin al legumelor (Fig. 11).

Fig. 11. Proportia fetelor și băieților care consumă fructe și legume zilnic

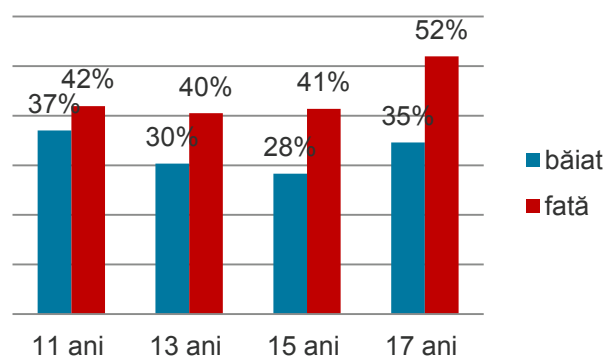

- 30,1% din adolescenți au indicat că mănâncă odată în zi și mai des dulciuri (bomboane sau ciocolată), 10% din ei – consumă Coca-cola sau alte băuturi răcoritoare cu zahăr o dată în zi sau mai des, fără diferențe importante de gen sau vârstă.
- Circa 12% din respondenți au indicat că urmează în prezent o cură de slăbire. Fetele au indicat de peste 2 ori mai frecvent decât băieții (16,4% față 7,2% respectiv) că urmează o cură de slăbire.

III. 2. Igiena dentară

- Absolută majoritate (89,9%) a respondenților au indicat că se spală pe dinți cel puțin o dată pe zi și circa jumătate dintre ei se spală pe dinți mai des decât o dată pe zi (Fig. 12).
- 11,1 % din respondenți au indicat că se spală pe dinți o dată pe săptămână sau mai rar. Băieții au raportat astfel de comportament cu mult mai frecvent decât fetele (12,9% față de 7,4% respectiv), iar odată cu avansarea în vârstă – tot mai rar (13,9% la 11 ani, 12,3% la 13 ani, 8,4% la 15 ani și 5,7% - la 17 ani).

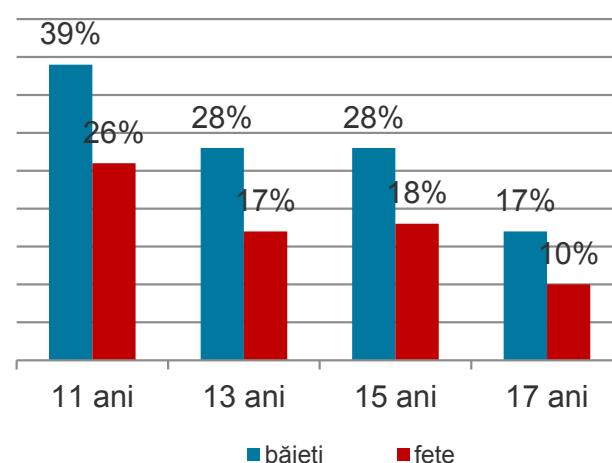
Fig. 12 Proporția adolescenților, care se spală pe dinți mai des decât o dată pe zi

III.3. Activitatea fizică

- Numai 23% dintre adolescenți au practicat activități fizice cu o durată totală de cel puțin 60 de minute pe zi în ultima săptămână (Fig. 13), iar 4,6% - nu au practicat-o deloc.
- Practicarea activității fizice zilnic, cel puțin o oră pe zi, este în descreștere odată cu creșterea vârstei, atât pentru fete, cât și pentru băieți. În toate grupurile de vârstă băieții mai des practică activitate fizică zilnic, cel puțin o oră pe zi, decât fetele.
- 78,8% respondenți au relatat practicarea exercițiilor fizice în timpul liber până la intensificarea pronunțată a respirației sau transpirație de 2-3 ori pe săptămână sau mai des, cu aceleași tendințe în funcție de gen și vârstă ca și activitatea fizică moderată în fiecare zi.
- Numai a treia parte din respondenți (33,2%) - 42,5% de băieți și 24,3% fete - au indicat că practică exerciții fizice în timpul liber până la intensificarea pronunțată a respirației sau transpirație de 2-3 ore pe săptămână sau mai mult, fără diferențe importante pe grupuri de vârstă.

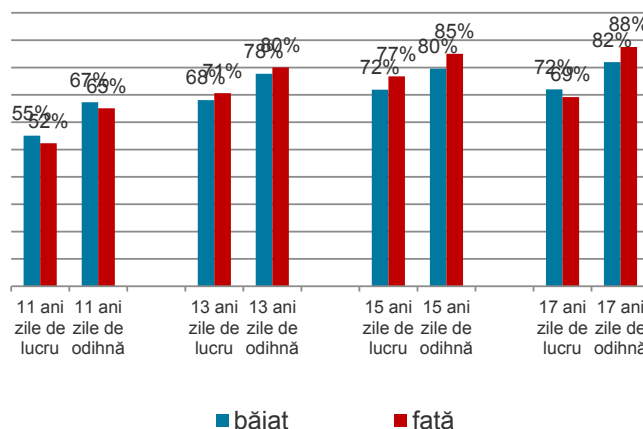
Fig. 13 Proporția adolescenților care au practicat activitate fizică zilnic cel puțin o oră pe zi în decursul ultimii săptămâni

III.4. Utilizarea tehnologiilor informaționale (TI)

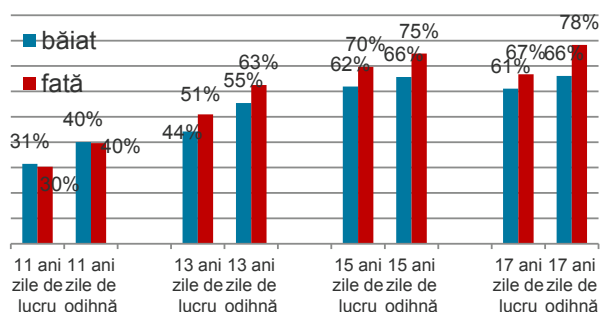
- 66,8% din respondenți au relatat că petrec, uitându-se la televizor, la videoclipuri (inclusiv YouTube sau alte programe similare), DVD-uri și alte programe de divertisment, ce au ca principiu de lucru proiectarea pe ecran, 2 ore pe zi și mai mult în timpul săptămânii de lucru, iar 78% - sâmbătă și duminică.
- Fetele și băieții utilizează TI pentru divertisment în egală măsură, atingând apogeul de utilizare la 15 ani, ulterior menținându-se la același nivel. (Fig. 14)

Fig.14. Proportia adolescenților care utilizează zilnic 2 ore și mai mult TI p-u divertisment

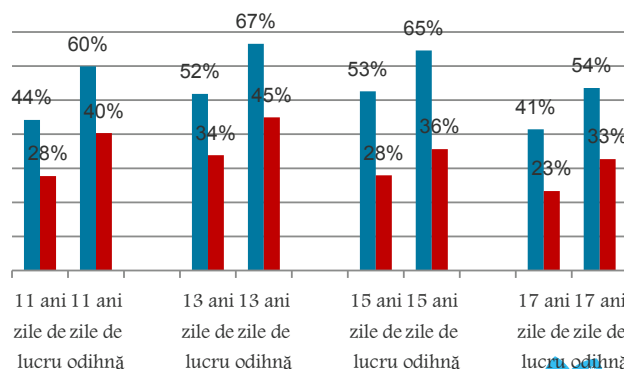
- 52% din respondenți au indicat că utilizează zilnic mai mult de 2 ore TI pentru socializare și învățare în zilele de lucru și 60,4% - în zilele de odihnă
- Utilizarea tehnologiilor informaționale zilnic mai mult de 2 ore pentru socializare sau învățare are cea mai vădită tendință de a spori odată cu vârstă, practic dublându-se la cei de 17 ani în comparație cu cei de 11 ani, în special printre fete (Fig. 15).

Fig. 15. Proportia adolescenților care utilizează mai mult de 2 ore pe zi TI p-u socializare sau învățare

- 37,6% din respondenți au indicat că petrec 2 ore pe zi sau mai mult din timpul liber în zilele de lucru jucându-se la calculator, pe consolă, pe tabletă (precum iPad), smartphone sau alte aparate electronice (în afară de jocuri de mișcare sau fitness), iar jumătate (49,5%) - în zilele de odihnă.
- Băieții din toate grupurile de vârstă au indicat mult mai frecvent decât fetele că practică jocuri electronice mai mult de 2 ore pe zi (Fig. 16)

Fig. 16 . Proportia adolescenților care practică jocurile electronice zilnic 2 ore și mai mult în zilele de lucru

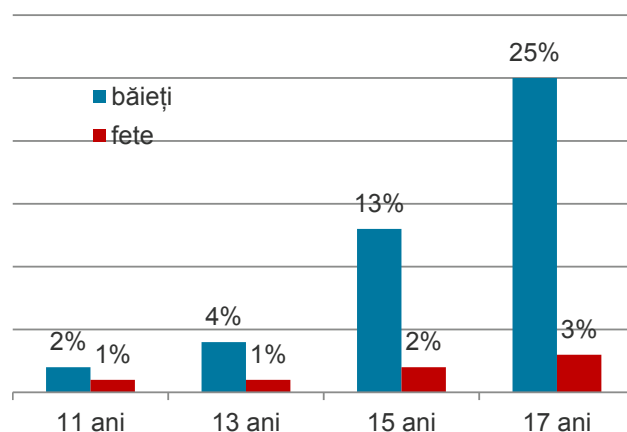
COMPORTAMENTELE DE RISC PRINTRE ADOLESCENȚI

IV.1. Consumul de substanțe psihoactive. Fumatul

- Fiecare a cincilea adolescent (fiecare a 10-a fată și o treime din băieți) a încercat să fumeze în decursul vieții, iar fiecare al zecelea (14,1% băieți și 3,3% fete) a făcut-o în ultima lună.
- De la vârsta de 15 ani, proporția adolescenților ce fumează începe a se mări considerabil față de grupurile de vârstă precedente (9,9% față de 1,8% la 13 ani și 3% la 13 ani). La 17 ani, deja 16,8% de adolescenți indică fumatul în prezent.
- Fiecare al cincilea respondent de 15 ani și fiecare al șaselea respondent de 17 ani declară că au început fumatul la 13 ani sau mai devreme.
- 8% din respondenți au indicat că fumează în prezent - 13,6% de băieți și 2,4% dintre fete.
- Odată în săptămână și mai des fumează

6,1% din toți respondenții (10,5% băieți și 1,9% fete). Băieții se expun acestui risc în proporție impunătoare (25% la 17 ani) odată cu avansarea în vârstă comparativ cu fetele. (Fig. 17)

Fig.17. Proporția adolescenților care au indicat că fumează odată pe săptămână sau mai des

IV.2. Consumul de substanțe psihoactive. Canabis

- 4,9% dintre respondenți au indicat că au consumat cannabis (marijuana, hașiș, iarbă) în decursul vieții, iar 1,4% - recent, în decursul ultimei luni.
- Băieții de 3 ori mai frecvent decât fetele au relatat încercarea cannabisului în decursul vieții (7,5% și 2,5% respectiv) și de circa 5 ori mai frecvent în decursul ultimei luni (2,4% și 0,5% respectiv).
- Proporția celor care au consumat cannabis cel puțin o dată în viață crește odată cu vârsta fiind de 0,6% la 11 ani, 1,7% la 13 ani, 5,7% la 15 ani și 11,3% dintre cei de 17

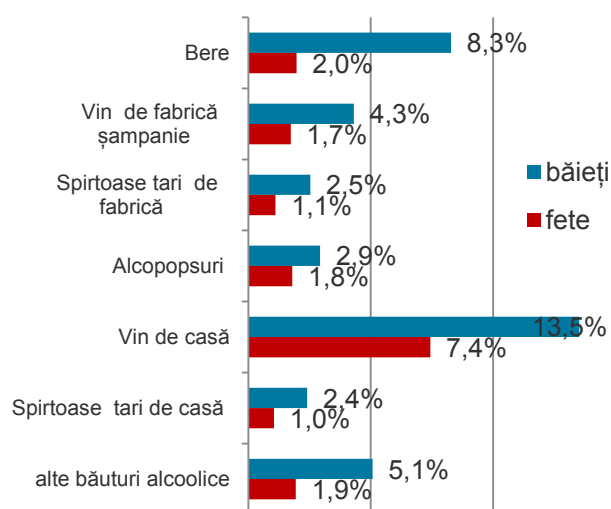
ani. Consumul în ultimele 30 zile, de asemenea, este în creștere odată cu vârsta și este 0,6% la 11 ani, 1% la 13 ani, 1,1% la 15 ani și 2,9% la 17 ani.

- 0,9% adolescenții de 15 ani și 0,6% din tinerii de 17 ani au consumat prima dată cannabis înainte de vârsta de 13 ani. Tinerii încep cel mai mult să încerce cannabis de la 14 ani și mai mult. Cea mai mare prevalență a consumului de cannabis în Republica Moldova este de la 15 ani și mai mult, constituind 10,3 printre respondenții de 17 ani.

IV.3. Consumul de substanțe psihoactive. Alcoolul

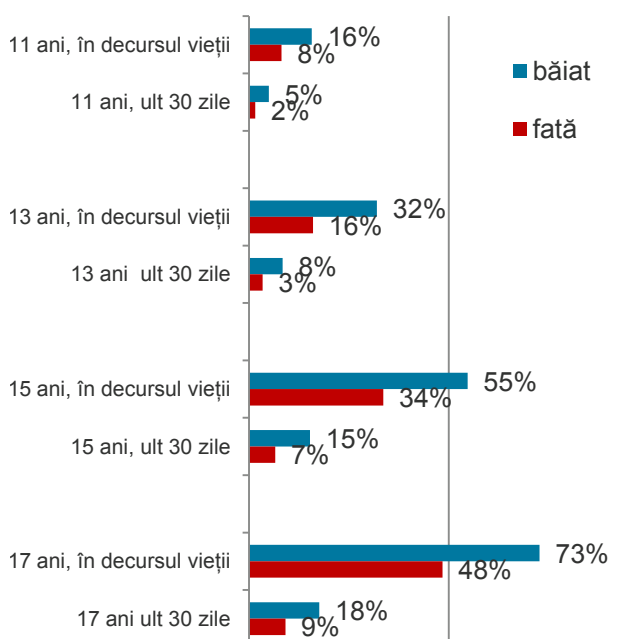
- Pe parcursul vieții au consumat alcool cel puțin o dată 28,3% din copiii de 11 ani, 42,7% din elevii de 13 ani, 73% din tinerii de 15 ani și respectiv, 81,9% din cei de 17 ani. Fiecare al 8-ea copil de 11 ani a consumat alcool în ultimele 30 zile, de asemenea fiecare al 5-ea elev de 13 ani, o-treime din tinerii de 15 ani și fiecare al doilea de 17 ani.
- Băieții mai des decât fetele consumă alcool la toate vârstele. Consumul crește odată cu vârsta la ambele sexe.
- Cel mai consumat tip de alcool este vinul de casă, probabil din cauza disponibilității în gospodărie. Astfel, 6,9% dintre copii de 11 ani consumă cel puțin o dată pe săptămână vin de casă, 7,2% - elevii de 13 ani, 13% dintre tinerii de 15 ani și 14,5% dintre tinerii de 17 ani (Fig. 18)

Fig. 18. Proportia adolescenților care consumă diferite tipuri de băuturi alcoolice săptămânal și mai des

- Fiecare al zecelea respondent de 11 ani și fiecare al patrulea de 13 ani s-a îmbătat cel puțin o dată în viață. 44,2% adolescenți de 15 ani și 59,1% de 17 ani s-au îmbătat cel puțin o dată pe parcursul vieții. În ultimele 30 zile s-au îmbătat 3,6% adolescenți de 11 ani, 6% - de 13 ani, 10,8% - de 15 ani și 12,8% - de 17 ani (Fig. 19)

Fig.19. Proportia adolescenților care au fost în stare de ebrietate cel puțin o dată (în decursul vieții sau ultimele 30 zile)

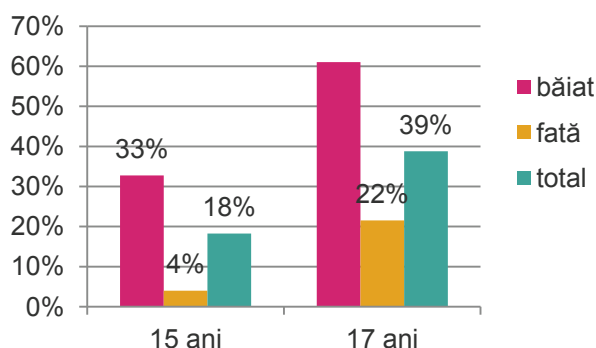

- Fiecare al zecelea adolescent începe să consume alcool la 11 ani și mai devreme. Următoarea vârstă critică pentru începerea consumului de alcool este 14-15 ani, când încep să consume fiecare al șaselea adolescent.

IV.4 Comportamentul sexual

- 18,3% din respondenții de 15 ani și 38,8% din cei de 17 ani au relatat că au întreținut vre-o dată relații sexuale. Printre băieți proporția celor, care au raportat că au avut contacte sexuale este vădit mai mare decât printre fete. Acest fapt poate confirma persistența stereotipurilor de gen că băieții ar trebui să fie mai experimentați decât fetele, ceea ce ar putea induce supra-raportarea acestei experiențe printre băieți și sub-raportarea în rândul fetelor (Fig. 20).

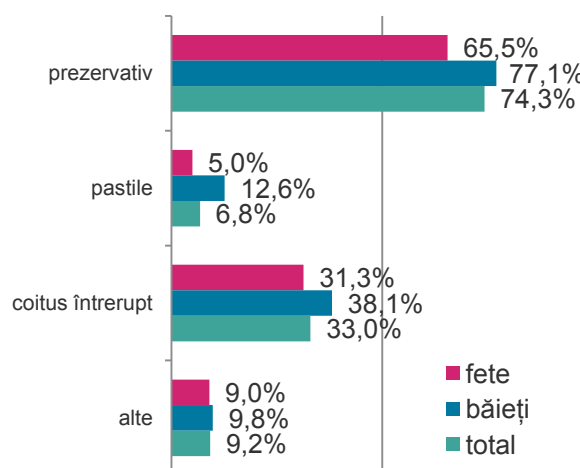
Fig.20. Proporția adolescenților care au relatat că au avut relații sexuale

- 6,2% din respondenți, care au avut relații sexuale, au relatat, ca prima relație a fost la 11 ani și mai devreme, 8,1% - la 12-13 ani, 12,6% - la 14 ani, 28,% - la 15 ani și 44,9% - la 16 ani.
- 2/3 din adolescenții sexual activi au relatat, că au folosit prezervativul în timpul ultimului act sexual, fără diferențe esențiale între cei de 15 și 17 ani, băieții indicând mai frecvent (în 77,1% cazuri) utilizarea lui, decât fetele.
- 1/3 dintre adolescenții sexual activi au relatat, ca au folosit "actul sexual întrerupt" la ultima relație sexuală, cei de 17 ani indicându-l cu 10% mai frecvent, decât cei de 15 ani, iar băieții cu 7% mai frecvent decât fetele.
- 5% de fete și 12,6% de băieți au indicat, că au folosit pastile contraceptive la ultimul contact sexual. Discrepanța mare în opinia

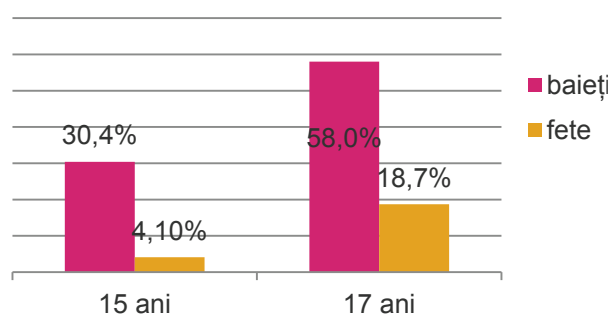
fetelor și băieților ar putea fi explicată și de supra-raportarea de către băieți a experienței sexuale și de tendința iluzorie de încredere, că fata își va asuma aceasta responsabilitate fără o comunicare prealabilă. (Fig. 21).

Fig. 21. Folosirea metodelor de contracepție la ultimul act sexual la adolescenții sexual activi de 15 și 17 ani (eșantion total)

- Este foarte îngrijorător, că circa o-treime din băieții de 15 ani și mai mult de jumătate din cei de 17 ani nu au folosit nici o metodă de contracepție la ultimul contact sexual, printre fete acest indicator fiind considerabil mai mic (Fig. 22)

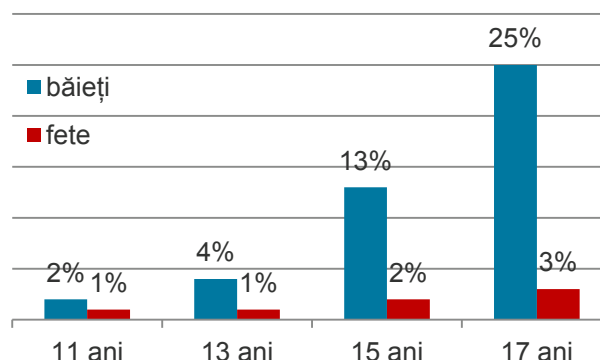
Fig.22 Proporția adolescenților care nu au utilizat nici o metodă contraceptivă la ultimul act sexual

IV.3. Violența fizică

- 36,7% din respondenți au indicat, că au fost implicați cel puțin odată într-o bătaie în decursul ultimelor 12 luni. Băieții au relatat implicare în cel puțin o bătaie în ultimele 12 luni de circa 3 ori mai frecvent decât fetele (56% și 18% respectiv).
- 18,7% respondenți au fost implicați în mod repetat în agresiuni fizice în decursul ultimului an, iar băieții - de 5 ori mai frecvent ca fetele (31,5% și 6,5% respectiv).
- Odată cu avansarea în vârstă, implicarea băieților în mod repetat în bătaie se reduce, iar la fete rămâne fără devieri importante. (Fig. 23)

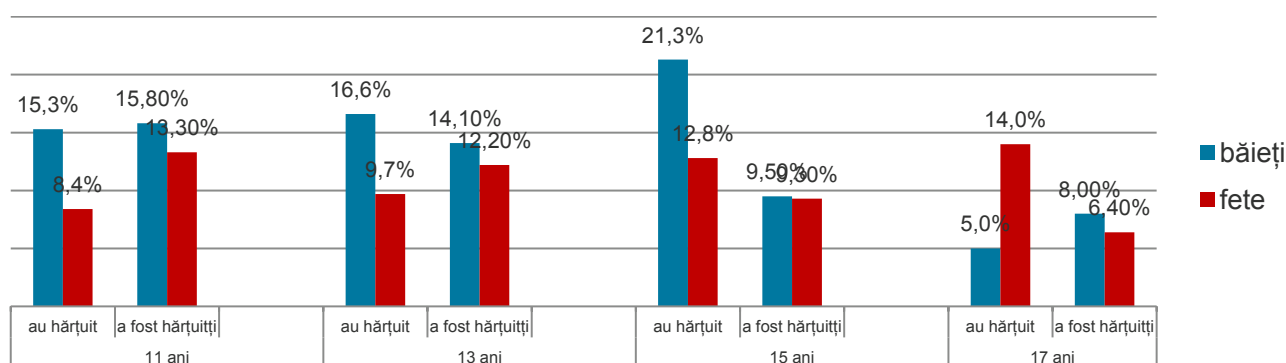
Fig. 23. Proporția adolescenților implicați în bătaie de 2 ori și mai multe ori în ultimele 12 luni

IV.4. Hărțuire / intimidarea

- 4 din fiecare 10 respondenți au relatat că au fost implicați printre cei care au intimidat/batjocorit/agresat alți elevi la școală și 3 din fiecare 10 respondenți – că ei au fost intimidați / acostați / agresați la școală în ultimele două luni.
- Printre băieți este mai răspândit rolul de agresor decât printre fete. Dar procentul respondenților cu rol de agresor crește odată cu vârsta la fete și băieți deopotrivă, la 17 ani în rol de agresor fiind fiecare al cincilea băiat și fiecare a șaptea fată.
- Tinerii de 17 ani (17,5%) au declarat, că au intimidat pe cineva și sunt cu 5,5% mai mulți față de cei de 11 ani. Băieții mai des decât fetele sunt pe post de agresor. Tot băieții sunt mai des intimidați decât fetele. Copiii de 11 ani sunt mai des intimidați, metoda mesajelor scrise ca modalitate de hărțuire este folosită cel mai des, fără mari devieri pe grupuri de vârstă, fără diferențe între fete și băieți (Fig. 24).

Fig. 24. Proporția adolescenților implicați în hărțuire

CONTEXTUL SOCIAL

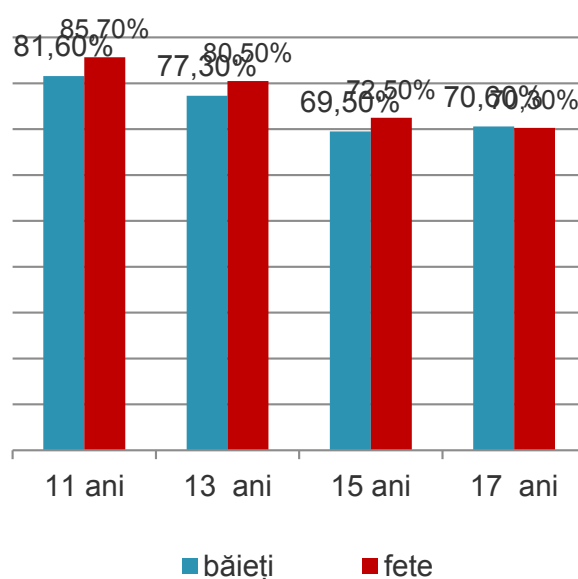
V.1.1 Familia. Comunicarea și relațiile

- Studiul a demonstrat valoarea familiei, ca factor crucial în protecția sănătății și dezvoltării adolescenților, care rămâne să fie o resursă incomplet valorificată în acest sens.
- Mama este persoana, cu care "comunic ușor" și "foarte ușor" cei mai mulți respondenți din toate categoriile de vârstă.
- Proporția celor, care au apreciat că comunică "ușor" și "foarte ușor" cu tatăl este mai mică, decât a celor, care comunică "ușor" și "foarte ușor" cu mama; și anume, sunt mai reduse cu 14% la 11 ani, cu 18% la 13 ani, cu 19% la 15 și cu 27% la 17 ani. Băieții mai frecvent decât fetele comunică "ușor" și "foarte ușor" cu tatăl, tatăl vitreg/prietenul mamei și mama vitregă/prietena tatălui.
- În majoritatea familiilor (85-92%), lucrurile importante sunt discutate în familie; când adolescentul vorbește în familie, cineva ascultă ceea ce acesta are de spus; în familie se pun întrebări, atunci când nu se înțelege ce a spus celălalt; când în familie există o neînțelegere se discută până la clarificarea situației.
- În opinia majorității adolescenților (peste 80%) familiile lor încearcă să-i ajute cu adevărat; primesc de la familie ajutorul și sprijinul emoțional de care au nevoie; pot vorbi cu familia despre problemele lor și familia este dispusă să-i ajute să ia decizii. Însă în funcție de vârstă în majoritatea situațiilor proporțiile acestora se diminuează. În funcție de variabila gender, fetele în mai mare

măsură au manifestat acord vis-a-vis de aceste aspect decât băieții.

- Vârsta la care perceperea ajutorului din partea familiei este minimă pentru băieți este la 13 ani, iar pentru fete – la 15 ani. Vârsta de 15 ani pare că este mai fragilă în ce privește relațiile cu părinții, resimțirea sprijinului din partea familiei, sentimentului de a fi ascultat și auzit. Aceste fenomene sunt mai accentuate la fete decât la băieți.
- Procentul elevilor, care pot vorbi despre problemele sale cu familia, scade odată cu vârsta, constituind 83,6% la 11 ani, 78,9% la 13 ani, 71,0% la 15 ani și 70,5% la 17 ani (Fig. 25).

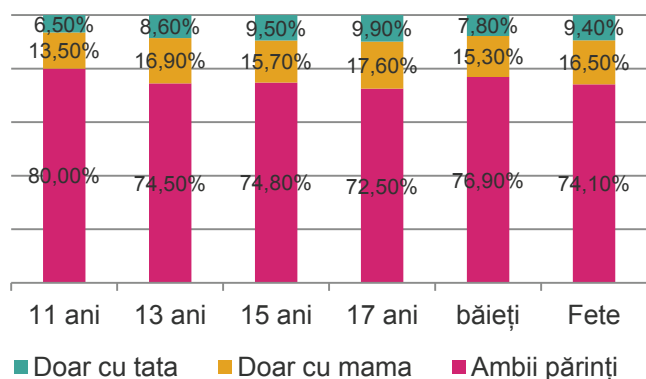
Fig. 25 Proporția adolescenților care pot vorbi despre problemele sale cu familia

V.1.2 Familia. Inegalitățile sociale

- Trei sferturi dintre toți respondenții studiului au declarat că locuiesc cu ambii părinți, fiecare al șaselea copil trăiește doar cu mama și 8,6% locuiesc doar cu tata (Fig. 26).

Fig. 26. Proportia respondenților care locuiesc cu ambii părinți sau cu un părinte

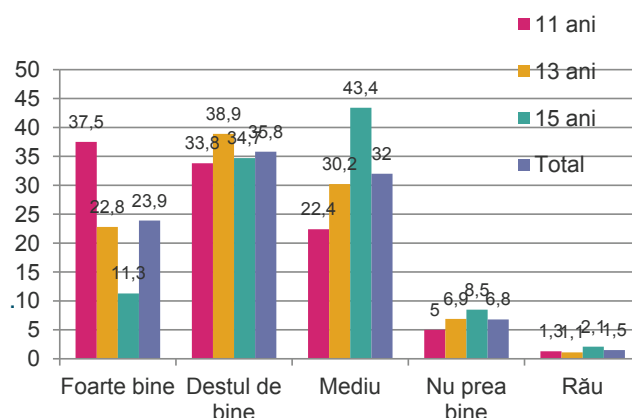

- Tații respondenților sunt asigurați cu serviciu în proporție de ceva mai mult de 2/3 (76,9%). Cel mai mult sunt asigurați cu serviciu tații elevilor cu vârsta de 11 ani (79,7%).
- Mamele sunt asigurate cu serviciu într-o proporție relativ mai mică (71%). Cel mai mult sunt asigurate cu serviciu mamele elevilor cu vârsta de 13 ani (72,7%).
- La 44,2% din respondenți familia nu deține nici o mașină, microbus sau camion, la 41,9% dețin una și la 13,9% dețin două sau mai multe.
- De odaie proprie, pe care să nu o împartă cu alți membri ai familiei, dispun 66% din respondenți, respectiv 34% nu au.
- La momentul interviuării nu dețineau nici un calculator 13%, un calculator dețineau

44,1% din respondenți și 42,9% aveau două sau mai mult de două.

- În ceea ce privește asigurarea cu viceu, 15,4% din familiile respondenților nu dispuneau de asemenea utilitate, 70,3% aveau un viceu și 14,2% aveau două și mai multe vicee.
- Mașină de spălat se regăsește doar în 27,2% din gospodăriile respondenților.
- 40,7% din totalul respondenților nu au călătorit niciodată împreună cu familia în vacanță în afara Moldovei în ultimul an, 27,3% o singură dată și 31,9% de două ori mai mult de două ori.
- Majoritatea respondenților declară un statut socio-economic mediu sau ridicat. Indicatorii apreciați sunt percepuți de copii. Mai mult de jumătate din respondenți (59,7%) au menționat că din punct de vedere financiar, familiei lor le merge foarte bine și destul de bine, 32% au ales opțiunea de răspuns mediu și 8,3% consideră că familiei lor le merge nu prea bine sau chiar rău (Fig. 27).

Fig. 27 Distribuția respondenților conform opinie referitor la starea financiară a familiei lor

V.2. Semenii. Prietenii și colegii de clasă

- Aproape trei sferturi din tineri au prieteni, cu care-și pot împărtăși bucuriile și problemele. Până la 15 ani mai des fetele decât băieții relatează prieteni, cu care pot împărtăși orice.
- Două treimi din respondenți pot să vorbească despre problemele lor cu prietenii, fără diferențe mari de vârstă și gen. Pentru toți indicatorii fetele până la 15 ani par să se simtă mai des confortabil împreună cu prietenii decât băieții, raport care se inversează la vârsta de 17 ani.
- Tendințele sunt similare și la întrebarea dacă pot să mizeze pe prietenii lor atunci când lucrurile le merg rău. Astfel, o dată cu creșterea vârstei se diminuează numărul celor care exprimă un acord sau un acord puternic vis-a-vis de această afirmație.
- Mai mult de jumătate din respondenți au exprimat un acord sau un acord puternic cu ideea că prietenii lor încearcă să-i ajute, însă odată cu majorarea vârstei numărul acestora se diminuează. Până la vârsta de 15 ani proporția fetelor care susțin această idee este mai mare decât a băieților, iar la vârsta de 17 ani, ponderea băieților la acest aspect este mai mare decât a fetelor.
- Cel mai utilizat mijloc de comunicare pentru toți și la toate vârstele rămâne a fi telefonul, urmat de aplicații din internet (skype, facebook) și SMS. Cel mai puțin utilizat mijloc este poșta electronică.
- Mai puțin de o-cincime din respondenți se întâlnesc zilnic cu semenii săi în afara orelor de școală. Băieții mai des decât fetele se întâlnesc cu semenii în afara orelor de școală.

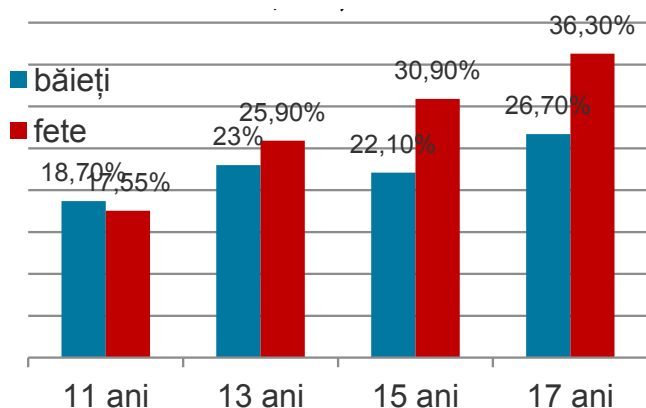
Procentul băieților crește odată cu vârsta. În rândul fetelor, diferența de vârstă după 13 ani este nesemnificativă. Atât fetele cât și băieții mai mult se întâlnesc cu semenii lor înainte de orele 20.00 seara decât după orele 20.00

- Studiu a relevat și care sunt relațiile respondenților cu colegii săi de clasă. Astfel, mai bine de 80% dintre copiii de 11 ani au relații bune și foarte bune cu colegii de clasă. Procentul lor scade odată cu vârsta, scăderea mai accentuată fiind în rândul fetelor de 15 ani. Băieții raportează relații mai bune cu colegii de clasă pentru toate vârstele.
- În toate grupurile de vârstă, băieții mai des decât fetele relatează că le place colegilor să petreacă timpul împreună. La 11 și 13 ani diferența dintre băieți și fete este foarte mică (3,4 și respectiv 2,7 p.p.) , iar la 15 și 17 ani aceste diferențe se accentuează mai mult (sunt de 12,8 și respectiv 9,5 p.p.) (figura 53).
- Procentul respondenților ce consideră colegii de clasă ca fiind buni și prietenoși scade odată cu vârsta, constituind 81,1% la 11 ani, 72,2% la 13 ani, 67,3% la 15 ani și 65,7% la 17 ani. Mai mult băieții decât fetele consideră colegii ca fiind prietenoși și buni, la toate vârstele.
- În medie, 8 copii din 10 consideră că sunt acceptați de colegi așa cum sunt. Diferențele de vârstă sunt foarte mici, în limita a 5 p.p. În rândul băieților aproape nu există diferențe semnificative în dependență de vârstă. La fetele de 11 și 13 ani procentul care se consideră acceptate de colegi este mai mare decât în rândul fetelor de 15 și 17 ani.

V.3. Școala

- Numărul respondenților care au menționat că le place mult la școală este într-o dinamică accentuată descendentă odată cu majorarea vârstei. La vârstele de 11 și 13 ani numărul fetelor care au apreciat că le place mult la școală îl devansează pe cel al băieților, la celelalte două categorii de vârstă proporțiile nu diferă esențial (Fig. 28).
- Ponderea respondenților care deloc nu resimt stres/încordare din cauza sarcinilor școlare pe care le primesc se diminuează considerabil odată cu creșterea vârstei. La toate vârstele numărul băieților îl depășește pe cel al fetelor.

Fig.28 Proporția adolescenților care se simt stresați la școală

- Numărul respondenților care cred că profesorii consideră că performanțele lor școlare sunt foarte bune comparativ cu ale colegilor de clasă se diminuează con-

siderabil odată cu creșterea vârstei. La toate grupurile de vârstă, numărul fetelor care au o astfel de concepție este mai mare decât al băieților.

- Procentul celor care au manifestat acord sau acord total cu faptul că colegilor de clasă le place să petreacă timpul împreună se diminuează odată cu avansarea în vârstă. Numărul băieților care au manifestat acord total și acord cu această afirmație este mai mare decât al fetelor la toate grupurile de vârstă, diferența evidențiindu-se la vârstele mai mari.
- Numărul celor care au manifestat acord sau acord total cu afirmația că simt că profesorilor le pasă de ei ca persoane de asemenea se diminuează odată cu vârstă. La vârsta de 15 ani proporțiile băieților și fetelor care împărtășesc această idee sunt aproape egale, la vârstele de 11 și 13 ani numărul fetelor îl depășește pe cel al băieților, iar la 17 ani numărul băieților îl devansează pe cel al fetelor.
- Ponderea celor care au manifestat acord sau acord absolut cu afirmația că simt că pot să aibă multă încredere în profesori se diminuează considerabil odată cu vârstă. La vârstele de 11 și 13 ani diferențele între sexe sunt mici, devenind mai evidente la următoarele categorii de vârstă, unde ponderea băieților este mai mare decât a fetelor.

REFERINȚELE DE BAZĂ

1. HBSC 2013/14 Internal Protocol. https://sites.google.com/a/hbsc.org/members/home/documents/2013-2014_internalprotocol
2. Social determinants of health and well-being among young people : Health Behaviour in School-Aged Children (HBSC) study : international report from the 2009/2010 survey / edited by Candace Currie ... [et al.]. http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/163857/Social-determinants-of-health-and-well-being-among-young-people.pdf?ua=1
3. Brooks, F., Magnusson, J., Klemnera, E., Chester, K., Spencer, N., and Smeeton, N. (2015) HBSC England National Report 2014. University of Hertfordshire; Hatfield, UK. <http://www.hbscengland.com/wp-content/uploads/2015/10/National-Report-2015.pdf>
4. Sănătatea adolescenților. Factorii determinanți comportamentali și sociali. Raport național al studiului de evaluare a comportamentelor de sănătate ale copiilor de vârstă școlară (CSCȘ) în Republica Moldova, Chișinău 2015, Leșco G. și co-aut. Proiect de raport nepublicat

